

עזרא - רש"י

[א](#) [ב](#) [ג](#) [ד](#) [ה](#) [ו](#) [ז](#) [ח](#) [ט](#) [י](#)

עזרא פרק-א

[א] ובשנת אחת לכורש מלך פרס. סדר ספר זה סדור ומשוך אחר ספר דניאל כמפורש בב"ב והמלה מוסבת מזה לזה שנאמר בדניאל בשנת אי למלכו אני דניאל בינותי בספרי מספר השנים אשר היה דבר ה' אל ירמיה הנביא למלאות לחרבות ירושלים שבעים שנה וכן הולכת ומספרת כל הפרשה בחורבן הבית וזמן גלות בבל ואת וידויו אשר התוודה על חטאת ישראל. ותחילת סדר ספר זה כך הוא שלאחר שנהרג בלשצר מלך דרוש המדי שנאמר ודריוש מדאה קביל מלכותא וגומר ולאחר מיתת דרוש מלך כורש זה מלך פרס ובשנת אחת למלכו הושלמו שבעים שנה לפקידת גלות בבל מיום שגלה יהויקים שנאמר (ירמיה כט) לפי מלאת לבבל ע' שנה אפקוד אתכם וגו' שחזרו ישראל מגלות בבל לא"י ובאותה שנה בשנת אחת לכורש יסדו ישראל יסוד ב"ה וצרי יהודה ובנימין הלשינו עליהם לכורש מלך פרס וצוה לבטל המלאכה שלא לבנות עוד בנין בית המקדש והיו ישראל בטלים שלא בנו הבית כל מלכות כורש ואחשורוש שמלך אחריו עד שנת שתים למלכות דרוש בן אחשורוש מלך פרס שהוא דרוש בן אסתר ובשנת שתים למלכותו התחילו לבנות בית המקדש עד אשר הושלם הבנין ומשנת אחת לכורש עד שנת שתים לדרוש בן אחשורוש מלך פרס שנבנה הבית בימיו היו י"ח שנה לקיים מה שנאמר (דניאל ט) למלאות לחרבות ירושלים ע' שנה וגו' ועכשיו בשנת שתים לדרוש הושלמו ע' שנה למלאות לחרבות ירושלים חורבן הבית שגלה צדקיהו ומגלות יהויקים עד גלות צדקיהו שנחרב הבית היו שמנה עשר' שנה ועכשיו בשנת אחת לכורש מלך פרס הושלמו ע' שנה מגלות יהויקים שגלו ישראל לבבל ובכך נתקיים המקרא שנא' (ירמיה כ"ט) כי לפי מלאת לבבל ע' שנה אפקוד אתכם וגומר וזו היא הפקידה שחזרו ישראל על אדמתם ובנו יסוד בנין הבית אע"פ שלא נגמר עכשיו נמצא שהיה נ"ב שנה מגלות צדקיהו שנחרב הבית עד שנה אחת לכורש מלך פרס ושמנה

עשרה לאחר שנה א' לכורש שהיא שנת שתיים לדריוש מלך פרס הושלמו שבעים שנה לחורבות ירושלים מגלות צדקיהו שנחרב הבית עד שתיים לדריוש שהתחילו ישראל לבנות הבנין וגמרוהו וכן מוכיח בסדר עולם ובמסכת מגילה ובספר זה כאשר בארתי : **לכלות דבר ה' מפי ירמיה**. לזמן אשר הושלם דברו של הקב"ה אשר דבר ירמיהו הנביא שנאמ' (שם כ"ט) כי לפי מלאות לבבל וגו' : **העיר ה' את רוח**. רצון : **קול**. כרוז הכריז בכל מלכותו : **וגם במכתב**. ואף מכתבו שלח בכל מלכותו על דבר זה : **לאמר**. וכה אמר להם בהכרז הכרוז אשר הכריז ובאגרת מכתבו אשר שלח בכל מלכותו : **[ב] כה אמר כורש מלך פרס וגו'** : **נתן לי**. שאני מלך ושליט על כל הממלכות : **והוא פקד עלי**. צוה עלי ע"י ישעיה הנביא לבנות לו בית המקדש בירושלים כמו שנאמר בספר (ישעיה מ"ד) האומר לכורש רועי וכל חפצי ישלים ולאמר לירושלים תבנה והיכל תוסד כה אמר ה' למשיחו לכורש אשר החזקתי בימינו וגומר (שם מ"ה) וכבר נאמרה נבואה זו ע"י ישעיה : **בירושלים אשר ביהודה**. אשר במדינת יהודה : **[ג] מי בכס**. כך היה מכריז וכותב לכל הממלכות מי בכס מכל עמו של הקב"ה יהי הקב"ה בעזרו ויעלה לבנות ביתו אשר בירושלים : **[ד] וכל הנשאר**. וכל יהודי הנשאר במקומו שלא יוכל לעלות מחמת שאין לו ממון : **ינשאוהו**. מצוה אני לאנשי מקומו שיעניקוהו וינשאוהו בכסף ובזהב ורכוש ובהמות למען יוכל לעלות לירושלים עם הנדבה אשר יתנדבו אנשי מקומו לבנין הבית שאף האומות יש בהם אשר היו מתנדבים נדבה לבנין הבית : **לבית האלהים אשר בירושלים**. מן כה אמר כורש עד כאן הכרזת הכרוז ושליחות אגרת המכתב : **[ה] ליהודה ובנימין**. אותן ראשי האבות אשר לשבטים הללו של יהודה ובנימין : **לכל העיר**. עם כל אותי שהעיר ה' רוחו לעלות ולבנות הבית עלו לירושלים לבנות הבית : **[ו] וכל סביבותיהם**. וכל העמים שהיו שכניהם של ישראל סייעו והחזיקו ידי היהודים בזהב ובכסף ומתנות הללו למען יוכלו לעלות לירושלים : **לבד על כל התנדב**. כל זאת היו עושים שכיני היהודים לבד מה שהם מתנדבים בעצמם לבנין הבית : **[ז] ויתנם בבית אלהיו**. אשר נתנם נבוכדנצר בבית עבודת כוכבים שלו : **[ח] על יד מתרדת הגזבר**. כך שמו של גזבר אשר לכורש וצוהו כורש להוציאם : **ויספרם**. הגזבר הזה מנה אותם ומסרם לששבצר למען ישאם ויוליכם לירושלים ואמרו רבותינו הוא ששבצר הוא דניאל ולמה נקרא שמו ששבצר שעמד בשש צרות : **הנשיא ליהודה**. הוא הנשיא אשר לשבט יהודה : **[ט] מספרם**. של כלי בית ה' : **אגרטלי**. מיני כלים הם : **מחלפים**. הם סכינים והוא לי בית החלפות שעל כן שהיו נותנין בה הסכינין היתה נקרא' לשכת בית החלפות : **[י] כפורי**. מזרקים ונקראו כפורי מלי קנוח כמו דכפר ידיה בגלימא דחבריה על שם שהמקבל דם במזרק הי' מקנח נצוצות הדם שנתזו על ידו בשפת המזרק : **משנים**. שניים כלים אחרים של מין אחר : **[יא] כל כלים**. עתה כולל חשבון המנויין ושאינן מנויין כולן במניין אחד אבל החשובין הוא מונה : **העלות**. לשון (יפעל) :

עזרא פרק-ב

[א] ואלה בני המדינה. אלה בני ישראל אשר ממדינת ארץ ישראל העולים עתה מן השבי אשר בגולה לירושלים : וישובו. ועתה חזרו לירושלים : ויהודה. ובני יהודה חזרו כל א' וא' לעירו : **[ב]** אשר באו. בני המדינה הללו בתחילה כאשר גלו מארץ ישראל לבבל עם זרובבל וגוי : מספר. הראשון פ"א קמוצה בגדול ושם אדם הוא מספר השני פ"א פתוחה ודבוק הוא : אנשי עם ישראל. הללו בני אדם גדולים וחשובים היו והאחרים היו משוכים אחריהם ועל כן מנאום אחריהם לבד : **[ג]** בני פרעוש וגוי. יש בהם בפרשה שמזכיר שם אביהם על שם בני המשפחה ויש מהם שמזכירים על שם מקומם לומר בני מקום פלוני : **[ד]** הכהנים בני ידעיה. עד עתה מנה בני יהודה ובנימן ומעכשיו הוא מונה והולך הכהנים והלויים כמו שנאמר למעלה ויקומו ראשי האבות ליהודה ובנימין והכהנים והלויים וגוי : **[ה]** המשוררים. הלויים שהיו משוררים וכן השוערים הם הלויים שהיו שוערים משערי בית המקדש : **[ו]** הנתינים. עכשיו הוא מונה אותם נתינים שהיו חוטבי עצים ושואבי מים לעדה ומשם היתה יוצאת פרנסתם : **[ז]** ובני עבדי שלמה. עבדים היו לשלמה המלך והללו בניו היו מבני בניהם : **[ח]** ונט ואלה העולים מתל מלח וגוי. ואי זה מעשה הגיע להם ולא יוכלו להגיד וגוי : וזרעם. של אבותם לפי שאבדו יחוס שלהם ולא ידעו אם מישראל הם : **[ט]** בני דליה וגוי. גם הם בכלל אלה העולים מתל מלח : **[י]** אשר לקח. כל אחד מבני ברזילי הלגעי לקח אשה : ויקרא על שמם. והיה נקרא שמו של ברזילי על שמם לפי שהם לקחו מבנותיו : **[יא]** אלה. כהנים הללו המתיחסים שהיה להם להתיחס באותו כתב ולא נמצא כתב יחוסן : ויגאלו. שהיו מגואלים ומגועלים שלא יעבודו עוד עם שאר הכהנים בעבור שלא נמצא כתב יחוסן : **[יב]** התרשתא. הוא נחמיה בן חכליה ואמרו רבותינו שנקרא שמו התרשתא שהתירו לו חכמים לשתות יין נסך של עכו"ם על אשר היה משקה למלך : מקדש הקדשים. חטאות ואשמות כשאר כהנים : עד עמד כהן וגוי. כאדם האומר לחבירו עד ימות המשיח לא יעלה דבר זה ואיני יכול לפתור עד עמוד כהן לאורים ותומים בבית שני לפי שמצינו בפ"א של יומא שהיה בית שני חסר מאורי ותומים : **[יג]** כל הקהל כאחד. כשהיו כולם ביחד עם הכהנים והלויים והנתינים היה בהם חשבון זה ובני ישראל המנויים למעלה הם של שבט יהודה ובנימין ואותם אשר נחסרו מחשבון זה שלא תמצאם למעלה הם היו משאר השבטים וכן מפורש בסדר עולם כל הקהל כאחד ארבע רבוא וגוי ובפרטן אינן אלא שלשים אלף י"ג אלף היכן הם אלא שעלו משאר השבטים : **[יד]** מלבד עבדיהם ואמהותיהם. שלא היו בכלל הקהל : ולהם משוררים ומשורות מאתים. לפי שהיו עולים בשמחה מבבל לא"י היו צריכים למשוררים ומשורות כדי שיהו מטיילות בהם ברוב שמחתם

: **[סת]** התנדבו. היו מתנדבין לבניין הבית : **[סט]** ככחם. כפי כחם וממונם : **דרכמונים**. שם מטבע של זהב : **וכתנות כהנים**. לשרת בהם :

עזרא פרק-ג

[א] **ויגע**. כמו והגיע : **החדש השביעי**. הוא חדש תשרי ובני ישראל אשר היו בערים מה עשו ויאספו כולם כאחד לירושלים : **[ג]** **ויכינו המזבח על מכונותיו**. כדי להקריב עליו קרבנות שהרי היו יראים מעמי הארצות שלא יקנתרום ושלא ילשינום למלך ובנו המזבח לעלות עליו עולות למען ישמעו ויבינו העמים בדבר אשר עשהו ע"פ המלך ועל כן ימנעו מלקנתרם לבניין הבית : **לבקר ולערב**. תמיד של שחר ותמיד של בין הערבים : **[ד]** **ועולת יום ביום במספר**. קרבנות החג במספרם כמשפטם : **[ה]** **ואחרי כן**. ולאחר הסוכות היו מקריבים קרבנות בכל יום לבקר ולערב : **ולחדשים**. ולראשי חדשים היו מקריבים קרבנות של ראשי חדשים : **ולכל מועדי ה'**. ולשאר מועדות קרבניהם : **ולכל מתנדב**. ולכל אותם המתנדבים נדבותיהם היו מקבלים הכהנים אותם להקריבם ומיום אחד בתשרי התחילו להקריב קרבנות ועדיין לא נבנה יסוד הבית : **[ז]** **לצידונים ולצורים**. בני צור וצידון שהיו אומנים לבנות הבית : **אל ים יפוא**. דרך הים היו מביאי אותם : **כרשיון**. כאשר היה רשות המלך עליהם לבנות הבית, כרשיון לשון רשות מגזרת רשה שהרי מן אבה יאמר אביון ומן צבה יאמר צביון ומן חזה חזיון ומן רעה רעיון מן חבה חביון ומן רשה יאמר רשות כמו מן ענה ענות ומן שבה שבות ומן ראה ראות ומן זנה זנות נמצאו רשות ורשיון באין ויוצאין מגיזרה אחת לפי שער הדקדוק ולשון א' הם, ומנחם חברו ל' ארשת שפתינו ולא דקדק בגיזרתו ואעפ"כ שני פנים הללו קרובים זה לזה במשמעותם : **[ח]** **בחדש השני**. הוא חדש אייר : **מהשבי**. כל אותן שבאו מהשביה לירושלים : **ויעמידו**. העמידו הלויים המשוררים לנצח ולומר שירה לפני הבונים בשעת בניין יסוד הבית : **לנצח**. שני נצוחות הללו הם ניצוחי שירה כמו למנצח (בנגינות) מזמור לדוד (תהלים ד') : **[ט]** **ויעמוד ישוע**. עמדו ואמרו שירה ביחד סביב עושי מלאכי יסוד הבית : **[י]** **ויסדו**. משקל חזק מן יסוד כמו ויסדו טירותיהם כן וישבו מן ישב ויסדו מן יסד, ומשמעותן ויסדו וישבו, במשקל חזק בשתי יודיין אחת פעולה וא' של יסוד ופתרון היו מייסדים מיישבים : **ויסדו הבונים**. והבונים מייסדים את יסוד היכל ה', בשעה שהיו מנצחים בשירתם והעמידו הכהנים מלובשים בגדי כבוד וחצוצרותי בידיהם לתקוע בהם : **והלויים בני אסף**. היו משוררים : **במצלתים**. כמו (תלים קנ) צלצלי שמע כלי שיר הם : **על ידי דוד**. שהיו מנצחים ומשוררים שירות והודיות של דוד מלך ישראל : **[יא]** **ויענו**. לשון עניית זמר כמו ותען להם מרים (שמות טו) : **ובהודות**. ובהודיו' : **כי טוב**. להודות לה' : **וכל העם**. שאר עם ישראל : **על הוסד**. כל השמחות הללו

היו עושים על בנין היסוד אשר הוסד בבית ה' : **[יב] ביסדו**. ביסוד שלו מן שם דבר של יוסד ומן יסד יאמר ביסדו, כמו מן חדש בחדשו מן קדש בקדשו : **זה הבית**. כשהיו רואין בניין בית זה היו בוכין מתוך שהיו זוכרים אותו בניין גדול של בית ראשון : **ורבים**. אשר לא ראו בניין בית ראשון היו שמחין ומריעין בשמחה בקול גדול מרוב שמחתן שיצאו מגלותן : **[יג] ואין העם מכירים**. אותן השומעים לא היו מכירים קול תרועה של שמחה מפני קול בכי העם שהרי העם השמחים היו מריעים תרועה גדולה וקול הבכי נשמע יותר ויותר עד למרחוק :

עזרא פרק-ד

[א] צרי יהודה ובנימין. הם העכו"ם אשר הושיב סנחריב בא"י כמו שנאמר (מלכים ב' י"ז) ויבא מלך אשור מבבל ומכותה ומעוה ומחמת ומספרים ויושב אותם בערי שומרון תחת בני ישראל : **[ב] ויאמרו להם נבנה עמכם**. היו אומרים כך למען תתבטל מלאכת הבית על ידיהם שלא לבנות עוד : **מימי אסר חדון מלך אשור**. בנו של סנחריב שלאחר שסנחריב הושיבם שם הרגוהו אדרמלך ושראצר בניו וימלוך אסר חדון בנו תחתיו שנאמר (ישעיה ל"ו) ויהי הוא משתחוה בית נסרוך אלהיו ואדרמלך ושראצר בניו הכוהו בחרב וגומר וימלך אסר חדון בנו תחתיו : **[ג] כי אנחנו**. אלא אנחנו לבדנו נבנה כי זה משמש במקום אלא : **[ד] עם הארץ**. הם צרי יהודה ובנימין : **מרפים**. לבטלם ממלאכתם : **לבנות**. כמו מלבנות, וכן עד כי חדל לספור : **[ה] וסוכרים**. כתיב בסמ"ך ופתרונו כאלו כתוב בשי"ן שהיו שוכרים יועצים כדי לבטל המלאכה : **כל ימי**. מלכות כורש ומלכות אחשורוש אשר מלך אחר כורש עד שנת שתים לדריוש שמלך אחר אחשורוש היתה המלאכה בטלה : **[ו] ובמלכות אחשורוש**. שמלך אחר כורש הוא אחשורוש שלקח אסתר : **כתבו שטנה**. שלא לבנות בית המקדש : **על יושבי יהודה וירושלים**. להלשינם ולקנתר' שלא יבנו הבית : **[ז] ובימי ארתחששתא**. הוא כורש מלך פרס מנין אותיות של כורש עולה למנין אותיות דריוש וכן שנינו במסכת ר"ה הוא כורש הוא דריוש הוא ארתחששתא כורש על שם שמלך כשר היה ארתחששתא על שם המלכות ובסדר עולם מצאתי דריוש הוא ארתחששתא וכל המלכות כולה נקראת ארתחששתא וכו' : **כתב בשלם**. כתב מכתבו בדברים של שלום : **מתרדת טבאל**. שם אדם הוא מצרי יהודה ובנימין : **ושאר כנותיו**. חברותיו וסיעותיו : **על ארתחששתא**. אל ארתחששתא : **וכתב הנשתון**. וכתב האגרת : **כתוב ארמית**. באותיות ארמית : **ומתורגם ארמית**. המכתב היה מפורש בלי ארמית : **[ח] רחום בעל טעם**. רחום היה מזכיר ובעל דברים לסדר המכתב : **ושמשי ספרא**. ושמשי היה סופר הוא שמשי בנו של המן, וכן דרך המקרא להזכיר סופר ומזכיר שניהם ביחד לפי שהם זקוקים זה לזה הא' מסדר ומזכירו

והסופר כותב שנאמר (מלכים א ד') אליחורף ואחיה בני שישא סופרים יהושפט בן אחילוד המזכיר ובמקום אחר נאמר ויבא אליקים בן חלקיהו וגוי' (שם ב י"ח) ושבנא הסופר ויואח בן אסף המזכיר : **כתבו אגרא**. הללו שניהם רחום ושמשי כתבו האגרת כאשר צוה אליהם מתרדת וטבאל וכולם היו מיושבים בערי שומרון : **על ירושלים**. על אודות בנין ב"ה אשר בירושלים : **כנימא**. כאשר נאמר והוא דוגמת לשון גמרא כדבעינן למימר קמן : **[ט] אדין**. אז : **רחום**. שם אדם : **בעל טעם**. מזכיר ובעל דברים : **ושאר כנותהון**. ושאר סיעותיהם : **דיניא ואפרסתכיא וגו'**. הללו כולם שמות של עכו"ם שהושיב סנחריב בערי שומרון : **אפרסיא**. הם פרסיי שהושיב סנחריב בערי שומרון : **ארכוי**. הם בני ארץ שנאמר וארץ ואכד וכלנה (ראשית י') : **בבליא**. הם בני בבל : **שושנכיא**. בני שושן הבירה : **עלמיא**. בני עילם מכל העכו"ם הללו הושיב סנחריב בא"י וכולן היו משיבין ומסכימים בשליחות המכתב זה : **[י] ושאר אומיא**. ושאר העכו"ם אשר הגלה סנחריב כולם הסכימו : **אסנפר**. סנחריב : **רבא ויקירא**. שהיה מלך גדול ומכובד שנאמר כה אמר המלך הגדול מלך אשור (ישעיה ל"ו) : **והותב המו**. הושיב אותם : **בקריה די שמרינ**. בערים אשר סביבות שומרון : **ושאר עבר נהרה**. ושאר העכו"ם אשר בעבר הנהר לפי שהנהר נהר פרת מפסיק בין א"י לבבל נמצאו אותן עכו"ם שלצד א"י הם בעבר הנהר לאותן העומדים בבבל : **וכענת**. שם מקום ואנשי כענת כולם היו מסכימים בשליחות המכתב הזה : **[יא] דנה פרשגן אגרתא**. וזהו פתרון האגרת : **פרשגן**. כמו פתשגן הכתב : **די שלחו עלוהי**. אשר שלחו אליו : **על ארתחששתא**. אל ארתחששתא : **עבדך אנש עבר נהרה וכענת**. עבדיך הם אנשי עבר הנהר ואנשי כענת כל עכו"ם המנויות כאן נכללות בכלל זה שכולן היו לצד א"י שהוא עבר הנהר לאותם השוכנים בבבל וזהו תחלת המכתב עבדיך אנש עבר נהרה וגומר עד לא איתי לך : **[יב] ידיע להוא למלכא**. דבר ידוע יהיה למלך : **די יהודיא**. אשר היהודים שעלו מאתך אלינו באו לירושלים : **קריתא מרדתא ובאישתא בנין**. עיר מורדת וחוטאת הם בונים : **ושוריא**. שכלילו. והחומות יסדו : **ואושיא**. הכתלים : **יחיטו**. ל' פתיל כמו אם מחוט (ראשית ט) שהם חופרים ומחברים הכתלים זה עם זה : **[יג] כען ידיע**. עתה ידוע יהיה למלך : **די הן קריתא דך תתבנא**. אשר אם העיר הזאת תבנה : **דך**. זאת : **ושוריא ישתכללון**. והחומות יהיו מיוסדות : **מנדה בלו והלך**. מיני מסים הם וכסף גולגולת : **לא ינתנון**. לא יתנו עוד מס : **ואפתום מלכים תהנזיק**. ומס המלכים תוזק שלא יתנו עוד מס למלכים : **[יד] כען כל קבל די מלח היכלא מלחנא**. עתה כל כנגד דבר זה אשר חורבן ההיכל אנו רוצים להחריב, די מלח. ל' חורבן ושממון כמו ארץ מלחה ולא תשב, מלחנא. אנו רוצים לסתור ולהחריב : **וערות מלכא**. ובזיון המלך : **לא אריך**. אינו הגון לנו לראות, אריך. הגון כמו אריך או לא אריך במסכת סוכה : **על דנה**. על זאת שלחנו והודענו למלך : **[טו] די יבקר**. אשר יבקר וידרוש הדורש בספר הזכרונות של אבותיך המלכים הראשונים : **ותהשכח**. ותמצא בספר הזכרונות ותדע כי העיר הזאת עיר מורדת ומזקת המלכים והמדינות : **ואשתדור עבדין בגוה**. ומרד היו עושים יושביה בתוכה שהיו

ישראל מורדין במלכי העכו"ם : **מן ימות עלמא**. מימות העולם מימים קדמונים כך היה מנהגם למרוד במלכי העכו"ם : **על דנה**. על כך היתה העיר הזאת חריבה : **[טז] מהודעין אנחנה למלכא**. מודיעין אנחנא למלך : **די הן קריתא דך**. אשר אם העיר הזאת תבנה וחומותי מיוסדין : **לקבל דנה**. כנגד כן ובשביל כך אין לך חלק בכל עבר נהרא לפי שישראל יהיו מורדין בך ויקחו הכל מידך : **בעבר נהרא**. היא כל הארץ של צד אי"י שהוא עבר הנהר לאותן שבבל : **[יז] פתגמא שלח מלכא**. דבר שלח המלך : **על רחום בעל טעם**. אל רחום המזכיר ושמשי הסופר ולשאר סיעותיהם היושבים בערי שומרון ולשאר העכו"ם אשר בעבר הנהר לצד אי"י : **שלם וכעת**. מקומות הם וכעת כמו וכעת פעמים קורהו כך ופעמים כך : **[יח] נשתונא**. כתב הנשתוון אשר שלחתם אלינו היה מפורש וקרוי לפני : **[יט] שים טעם**. ומאתי היתה שימת דבר ציווי אשר צויתי : **ובקרו והשכחו**. ובדקו בספר הזכרונות המלכים ומצאו כתוב אשר העיר הזאת מימות העולם היתה מתנשאת ומתרוממת על כל מלכי העכו"ם : **ומרד**. וסרבנות היו עושים בה למרוד במלכי העכו"ם : **[כ] ומלכין תקיפין**. ומלכים חזקים היו בירושלים שהיו מושלים ושליטים בכל עבר הנהר של צד אי"י כמו שנאמר בשלמה כי הוא רודה בכל עבר הנהר וגוי (מלכים א ד') : **ומסים**. וכסף גולגולת היה נתון להם שהיו העכו"ם מעלין להם מס : **[כא] כען שימו טעם**. עתה שימו דבר להכריז בארץ לבטל אנשים הללו בני ישראל מן הבנין והעיר הזאת ירושלים לא תבנה עד אשר ממני יושם הדבר לבנות העיר על דעתי ורשותי : **[כב] וזהירין הוו שלו**. וזהירין תהיו לעשות דחוי ושגגה, שלו. דשטורביר בלע"ז : **למעבד על דנה**. לעשות על כך : **למה ישגא**. מדוע יגדל מעשה השחתה בעיר הזאת להזיק המלכים, ע"כ תשובת כורש אשר השיב : **[כג] אדין**. אז : **די פרשגן**. מן פתרון כתב הנשתוון של ארתחששתא המלך הוא כורש היה המעשה הזה : **קרי קדם**. שהיה כתב הנשתוון קרוי לפני רחום ושמשי וסיעתיהם והלכו במרוצה ובבהלה לירושלים אל היהודים ובטלו אותם בזרוע וכח שלא לבנות עוד הבנין : **על יהודיא**. אל היהודים : **המו**. הם : **[כד] באדין**. אז היתה בטלה מלאכת בנין בית אלהים אשר בירושלים עד שנת שתיים לדריוש מלך פרס שאחר כורש מלך אחשורוש שלקח אסתר ואחר אחשורוש מלך דריוש בנו של אחשורוש שהוא בן אסתר ומשנת אחת לכורש מלך פרס עד שנת שתיים לדריוש י"ח שנה שהשלימו שבעים שנה לחרבות ירושלים שהרי מחורבן הבית שגלה צדקיהו עד שנת אחת לכורש חמשים ושתיים שנה כמפורש בסדר עולם וי"ח שנה משנת א' לכורש עד שנת שתיים לדריוש נמצאו שבעים שנה שלימים ובשנת שתיים לדריוש התחילו לבנות הבנין עד שגמרוהו :

[א] **והתנבי חגי נביאה**. ועתה בשנת שתים לדריוש נתנבאו חגי וזכריה הנביאים אל היהודים אשר בארץ יהודה ובירושלים בשם אלהי ישראל אליהם לבנות בנין הבית בלא רשות המלך דריוש : **על יהודיא**. אל היהודים : **עליהון**. אליהם : **[ב]** **באדין**. אז : **ושריו**. התחילו לבנות ביתו של הקב"ה אשר בירושלים ועמהם הנביאים של הקב"ה עוזרין ומסייעין להם : **[ג]** **בה זמנא אתה עליהון**. באותו הזמן באו עליהם הללו צרי יהודה ובנימין לקנתר ולהלשין עליהם על עסק הבנין : **פחת עבר נהרה**. שלטון של עבר הנהר : **וכנותהון**. וסיעתהון : **וכן אמרין להום**. וכן היו אומרים להם : **מן שם**. מי צוה לכם דבר הבית לבנות : **ואושרנא דנה לשכללה**. הכתלים האלה ליסד כמו ואושיא יחיטו (לעיל ד') ובנין חומות לבנים כך תברו מנחם : **[ד]** **אדין**. אז : **כנמא**. כאשר נאמר : **אמרנא להום**. אמרו להם לישראל אותן צרי יהודה ובנימין : **מן אינון**. מי הם שמות האנשים : **די דנה**. אשר זה הבנין הם בונים : **[ה]** **ועין אלההום**. ועינו של הקב"ה שהוא אלהיהם היתה על זקני היהודים להעלותם במלאכת הבנין : **ולא בטלו המון**. ולא בטלו הם את הבונים : **עד טעמא לדריוש יהך**. והשיבו זקני היהודים דבר לאותן הצרים שלא יבטלו את הבנין עד אשר ילך הדבר לדריוש המלך : **ואדין יתיבון**. ואז ישיבו היהודים : **כתב הנשתון**. על כך על תשובתו של דריוש : **[ו]** **פרשגן**. פתרון פתשגן האגרת : **וכנותיה**. וסיעותיו : **אפרסכיא**. אומה אחת הן שהיו בסיעותיהם : **על דריוש מלכא**. אל דריוש המלך : **[ז]** **עלוהי**. אליו : **וכדנה כתב בגויה**. וכך היה כתוב בתוכה של אגרת : **שלמא כולא**. כל השלום יהיה לו : **[ח]** **ידיע להוא למלכא**. דבר ידוע יהיה למלך : **די אזלנא**. אשר הלכנו אל ארץ יהודה המדינה לבית אלוה הגדול : **והוא מתבנא**. והוא הבית בנוי : **גלל**. מרמר"א בלע"ז : **ואע מתשם בכתליא**. ועצים נתונים ומשומים בכתלים כדי להחזיק הבניין למען יעמוד ימים רבים : **ועבידתא דך**. ומלאכה זאת : **אספרנא מתעבדא**. מהרה היתה נעשית : **אספרנא**. אפנטומינש בלע"ז : **ומצלח ביזדהום**. והוצלח מעשה זה בידיהם : **[ט]** **אדין**. אז כשראינו הבניין שאלנו לזקנים האלה : **כנמא אמרנא להום**. כאשר נאמר בסמוך אמרנו אליהם : **מן שם לכם**. מי שם לכם דבר הבית הזה לבנותו וכתלים הללו ליסד : **ואושרנא**. בנין חומת לבנים : **[י]** **ואף שמהתהום**. ואף שמותם של בונים ראשי הבנין שאלנו להם כדי להודיעך : **די נכתוב**. אשר נכתוב שמות האנשים אליך : **די בראשיהם**. אשר בעצמם וברשותם קמו לבנות הבית : **[יא]** **וכנמא פתגמא**. כמו שנאמר הדבר : **התיבונא**. השיבו לנו דבר : **אנחנא המון**. אנחנו הם עבדיו של אלהי השמים והארץ : **ובנין ביתא**. ואנו בונין הבית אשר היה בנוי קודם לכן שנים רבות : **ומלך לישראל רב**. ומלך גדול שהיה לישראל הוא שלמה המלך בנה אותו ויסד אותו : **[יב]** **להן**. ועכשיו מפני אשר הכעיסו אבותינו לאלהי השמים מסר אותם ביד מלך בבל הכשדי והבית הזה החריב ואת העם הגלה לבבל : **[יג]** **ברם**. אך בשנה אחת לכורש מלך בבל צוה כורש בדבר הזה לבנות הבית : **[יד]** **ואף מאניא**. כלי הקדש של כסף וזהב אשר הוציא נבוכדנצר מן ההיכל שבירושלים והוליכם להיכלו שבבבל הוציא אותם כורש מהיכל מלך בבל ומסרם ליד

ששבצר דניאל ששמו כך : **והיבל המו**. והוליך אותם : **הנפק המו**. הוציא אותם : **די פחה שמה**. שהוא היה נשיא ופחת ונקרא שמו פחה : **[טו] ואמר לה**. וכך אמר לו כורש לששבצר אלה הכלים קח ולך והורד אותם בהיכל אשר בירושלים וביתו של הקב"ה יהא בנוי על מקומו : **[טז] אדין**. אז : **ששבצר דך**. זה בא ונתן כתלי ביתו של הקב"ה אשר בירושלים ומאז ועד עתה היה הבית בנוי ולא נגמר הבנין : **[יז] וכען**. ועתה אם על המלך טוב יהיה הדבר ידוע ומבוקר בבית גנזיו של מלך אשר שם בבבל : **הן איתי**. אם יש המעשה הזה אשר מפי כורש יצא דבר לבנות בית זה אשר בירושלים : **ורעות מלכא**. רצון המלך על כן ישלח אלינו : **עלינא**. אלינו ע"כ מכתב האגרת אשר שלחו תתני ושתר בוזני :

עזרא פרק-ו

[א] באדין. אז כאשר הגיע המכתב ליד דריוש : **שם טעם**. צוה המלך הדבר : **ובקרו**. ובדקו בבית הספרים שהאוצרות מונחים שם בבבל : **[ב] והשתכח באחמתא**. ונמצא מכתב של מגילה אחת שם באחמתא כן פתרו אנשי הפתרון שהוא כלי העשוי לאגרות ולגליונים ולספרים והעמידוהו מגזרת חמת מים והאל"ף אשר בתיבה אינה עיקר כיתר המלין אשר בשאר ל' ארמית : **בבירתא**. באותה בירה אשר במדי המדינה : **וכן כתיב**. וכן היה כתוב בתוכה זכרון שלה : **[ג] בית אלהא בירושלים**. בבית אלהים בירושלים מה יהא עליו הבית יבנה : **אתר די דבחין**. שהוא מקום שזובחים שם זבח : **ואושוהי מסובלין**. וכותליו יהיו מיוסדין, כמו ואושיא יחיטו (לעיל) : **רומיה אמין שתין**. רום הבית ששים אמה וששים אמה רחבו : **[ד] נדבכין**. ל' כתלים וקירות הכתלים היו של אבן גלל, גלל מרמר"א בלע"ז : **ונדבך**. וכותל של עץ חדש מבפנים כענין בנין הבית אשר בנה שלמה : **ונפקתא**. והוצאה לצורך הבית ולשאר דברים אשר לבית תנתן להם מבית המלך : **[ה] ואף מאני**. ואף כלי הקדש של בית האלהים של זהב וכסף אשר נבוכדנצר הוציאם מן היכל שבירושלים והוליכם לבבל : **והיבל**. אשר הוליך : **יהתיבון**. ינתנו : **ויהך**. ילך כל המעשה הזה להיכל אשר בירושלים למקומו : **ותחת**. ויהי מונח בביתו של הקב"ה : **[ו] כען תתני וגו'**. זו היא תשובה אשר השיב דריוש אל תתני ושתר בוזני : **די בעבר נהרה**. לצד ארץ ישראל שהוא עבר הנהר לאותן שבבבל : **רחיקין הוו מן תמה**. רחוקים תהיו משם מבנין בהמ"ק שלא תרפו ידי עושי המלאכה : **[ז] דך**. זה : **פחת יהודיא**. שלטוני היהודים יעשו דבר זה : **ולשבי יהודיא**. ולזקני היהודים אני מצוה : **בית אלהא דך**. בית אלהים זה : **[ח] ומני שים טעם**. וממני יהיה צווי זה : **למא די תעבדון**. לאותו בנין המלאכה אשר תעשון עם זקני היהודים האלה לבנות ביתו של הקב"ה : **ומנכסי מלכא**. מנכסי המלך יהיו עושים הבנין הזה : **די מדת עבר נהרה**. מן המס של עבר הנהר אשר למלך, מדת מס כמו מנדה

בלו והלך (לעיל ד'). אספרנא. מהרה יבנה הבנין אספרנה אישפלונטמנייט בלע"ז : **נפקתא תהוא מתיבא**. הוצאה תהיה ניתנת לאנשים האלה אשר לא יתבטלו ממלאכתן : **[ט]** **ומה חשחן**. ומה שיהיו חוששין : **ובני תורין**. בני בקר ואילים וכבשים לעולות לאלהי השמים : **וחנטיין**. לסלתות. ומלח לקרבנות. ויין לנסכים. ושמן למנחות כאשר יאמרו הכהנים אשר בירושלים יהי נתון להם דבר יום ביומו : **די לא שלו**. בלא דיחוי שני"צ דישטורבי"ר בלע"ז : **[י]** **די להון**. למען אשר יהיו מקריבים ניחוחים לאלהי השמים ויהיו מתפללים על חיי המלך ובניו : **[יא]** **ומני שים טעם**. וממני שים צווי ושימת דבר אשר כל אדם אשר ישנה דבר זה. יתנסח. יחרב עציו מביתו שיחרב ביתו, יתנסח כמו ונסחתם מעל האדמה (דברים כ"ח) : **וזקיף יתמחא עלוהי**. ועץ לתלותו יהא גבוה עליו שיתלה על העץ : **וביתה נולו יתעבד**. וביתו יעשה אשפה על כך : **נולו**. ענין טינוף ומחראות : **[יב]** **ואלהא די שכן שמיה**. והאלהים אשר שכן שמו שם : **ימגר**. ימגר ויפגר כל אותו מלך וכל אותו עם אשר ישלח ידו להחריב ולהשחית ביתו זה של ה' אשר בירושלים : **שמת טעם**. שמתי ציווי דבר זה אשר יעשה הבנין מהרה עד כאן תשובתו של דריוש : **[יג]** **כנמא**. כאשר נאמר : **אספרנא עבדו**. מהרה עשו : **[יד]** **ושבי יהודיא**. וזקני היהודים היו בונין ומצליחין במלאכתן כנבואת חגי וזכריה ובנו ויסדו את הבנין מן צווי של אלהי ישראל ומרשות כורש מלך פרס הראשון אשר הוחל יסוד הבנין בימיו ומרשות דריוש זה מלך פרס : **וארתחששתא**. הוא דריוש ונקרא ארתחששתא ע"ש המדינה והמלכות כי כל מלכי פרס היו נקראים כך כאשר כל מלכי מצרים נקראים פרעה : **[טו]** **ושיציא**. ביתה דנה. וסוף תשלום בית זה היה עד יום שלישי לחדש אדר שהיא שנת שש לדריוש המלך ונמצא בנין הבית היה ד' שנים : **[יז]** **והקריבו לחנוכת**. הקריבו לחנוכת בית זה קרבנות הללו והוראת שעה היתה : **[יח]** **והקימו כהניא בפלוגתהון**. שהיו הכהנים חלוקים בעבודתם ולוי' במשמרות' : **[יט]** **את הפסח**. עכשיו עשו ישראל את הפסח בי"ד בניסן זה הבא אחר אדר זה שהושלם הבנין בו : **[כ]** **ולהם**. ולעצמם : **[כא]** **וכל הנבדל**. הם הגרים שנבדלו מטומאת העבוד' כוכבים לידבק בישראל : **[כב]** **והסב לב מלך אשור עליהם**. והקב"ה הסב לב מלך אשור על ישראל היושבים בממשלתו בארץ אשור להחזיקם ולסייע במלאכת הבנין :

עזרא פרק-ז

[א] **ואחר הדברים האלה**. של בנין הבית : **ארתחששתא**. הוא דריוש : **[ב]** **ויתן לו המלך**. דריוש : **כיד ה' אלהיו עליו**. כאשר צוה הקב"ה עליו ומקרא מסורס הוא ויתן לו המלך כל בקשתו כי ה' אלהיו עליו ואמרו רז"ל עזרא הוא מלאכי : **[ג]** **בשנת שבע**. היא שנה אחר תשלום הבית : **לארתחששתא**. הוא דריוש : **[ח]** **בחדש החמישי**. הוא חדש אב כי באחד

לחודש ניסן אותו היום היתה תחלת עלייתם מבבל ובאחד לחדש אב באו לירושלים : **[ט]** **יסוד המעלה**. יסוד תחלת העליה : **כיז אלהיו**. כאשר הצליחו יד הקב"ה שהיתה ידו טובה עליו להצליחו בדרכיו : **[י]** **כי עזרא וגו'**. ועל כן הלך והצליח בדרכו שהרי עזרא הכין לבבו וגומר נותן טעם לדבריו : **[יא]** **וזה פרשגן הנשתווון**. וזה פתשגן הכתב : **וחקיו על ישראל**. ואת חקיו אשר צוה על ישראל לשמרם : **[יב]** **ספר דתא**. ספר תורה : **גמיר וכענת**. ספיקא היא בידו : **[יג]** **מני שים טעם**. ממני יוצא הרשות כי כל אשר נדבה רוחו אותו מן ישראל מן הכהנים והלויים ללכת לירושלים ילכו עמך : **[יד]** **כל קבל**. בשביל כך מאת המלך ושבעת יועציו רואי פני המלך אתה שלוח : **ושבעת יעטוהי**. ושבע יועציו הם שבעה רואי פני המלך : **לבקרה על יהוד**. כדי לדרוש ולבדוק על היהודים אשר בירושלים אם הם עסוקים בתורתו של הקב"ה אשר בידך : **[טו]** **ולהיבלה**. ולהוליד כסף וזהב של המלך ויועציו אשר התנדב לאלהי ישראל לתקן ביתו אשר משכנו וביתו בירושלים : **[טז]** **וכל כסף ודהב**. וכל נדבת כסף וזהב אשר תמצא במדינת בבל עם שאר נדבת העם והכהנים אשר מתנדבים לביתו של הקב"ה אשר בירושלים תוליד הכל לירושלים : **[יז]** **כל קבל דנה**. ובשביל כך של עבודות המקדש מהרה תקנה בכסף זה בקר ואילים וכבשים וזבחים ומנחות ונסכיי ותקריבם על המזבח של הקב"ה : **[יח]** **ומה די עלך**. ואשר ייטיב לך ולאחיד במותר הכסף והזהב לעשות כרצונו של הקב"ה תעשו : **[יט]** **ומאניא**. וכלים הנתונים לך לעבודתו של הקדוש ברוך הוא שלם לפני הקב"ה בירושלים : **[כ]** **ושאר חשחות**. ושאר צריכות שתצטרך לביתו של הקב"ה לקנות אשר יהיה לך ליתן הדמים תתן מאוצר המלך : **[כא]** **ומני אנה**. וממני אני דריוש המלך יוצא ציווי ורשות לכל הגזברים אשר בעבי הנהר לצד איי המקבלים מסים שלי מן העובדי כוכבים אשר כל דבר שישאל מכם עזרא הכהן סופר התורה של הקב"ה מהרה יעשה שלא יעכבו את שאלתו עד מאה ככרים של כסף לקנות קרבנות ומאה כוריי חטין למנחות ועד מאה מדות יין לנסכים ומאה (מדות) של שמן לבלול מנחות ומלח לקרבנות כענין שנאי (ויקרא ב') וכל קרבן מנחתך במלח תמלח : **[כב]** **די לא כתב**. ומלח שאין כתוב בו מדה יתנו ככל הצורך : **[כג]** **כל די מן טעם**. כל אשר יהיה מרשותו של הקב"ה וציוויו יעשה בזריזות בחותם המלך לביתו של הקב"ה : **אדרזדא**. חותם בלשון ערבי : **די למה להוא**. אשר למה יהיה קצף על מלכות המלך ובניו ועל כן יתנו הגזברים כל צרכי הבית : **[כד]** **ולכום מהודעין**. ולכם אנו מודיעים אשר כל הכהנים והלויים המשוררים והשוערים והנתינים שהם חוטבי עצים ושואבי מים למזבח ועובדים בבית זה של הקב"ה לא ישלוט אדם עליהם להשליך עליהם מס וכסף גולגולת אלא יהיו בני חורין מעבודת המלך : **[כה]** **ואנת עזרא כחכמת אלהיך די בידך**. ואתה עזרא כפי חכמת אלהיך אשר בידך יותר מן השופטים והדיינים שהם דנין כל העם שבעבר הנהר לצד ארץ ישראל עם יודעי התורה : **ודי לא ידע**. והשופט אשר לא ידע לשפוט תודיע לו המשפט לעשותו : **[כו]** **וכל די לא להוא עבד**. וכל אשר לא יהיה עושה דתו של הקב"ה ודת המלך מהרה יעכב הדין והמשפט : **דינה**. הדין יעשה

ממנו מן המעכב משפט : **הן למות**. להרג : **הן לשרושי**. אם לעקרו מן העולם אותנו ואת זרעו ואת משפחתו, לשרושי דישראל ציני"ר בלע"ז : **הן לענוש נכסין**. אם לענשו בממון : **ולאסורין**. או לייסרו בייסורין, עד כאן מכתב האגרת אשר נתן דריוש המלך לעזרא הסופר למען ישאחו לירושלים להראותו אל הכהנים והלויים וגזברי המלך למען יחזיקו לקיים המצות ולעבוד ה' בבית המקדש ולשמור התורה כמשפט : **[כז] ברוך ה'**. כך כתב עזרא בספרו כאשר נתן הודאה להקב"ה : **[כח] ויועציו**. הם שבעה רואי פני המלך הן שבעה יעטוהי של מעלה : **כיד ה' אלהי עלי**. כאשר היתה עזרתו של הקב"ה עלי וקבצתי מישראל הנשארים בבבל ראשי אבות וגדולים לעלות עמי מבבל :

עזרא פרק-ח

[א] ואלה ראשי אבותיהם. של עולים : **והתיחשם**. את יחוסם אשר היו מתייחשים בהם : **ארתחשסתא**. הוא דריוש : **[ה] מבני שכניה מבני פרעש**. משפחה אחת היא וזכריה הוא ראש המשפחה : **ועמו**. ועם יחס שלו היו מתייחסים הזכרים של משפחתו : **[ו] עבד בן יונתן**. כך שמו : **[יג] אחרונים**. שהיו אחרונים ללכת אחרי עזרא : **[טו] אל הנהר הבא**. אל הנהר הנובע : **אל אהוא**. אל אותו הנהר : **ונחנה שם**. והיינו חונים שם : **ואבינה בעם**. נתתי לבי להבין בעם אשר נקבצו עמי : **[טז] ואשלחה לאליעזר וגו'**. ראשים, גדולים : **מבינים**. חכמים היו : **[יז] ואצוה אותם וגו'**. שלחתיים וצויתים לדבר אל אדו שהוא גדול וחשוב אשר בכספיא : **על אדו**. אל אדו : **ואשימה בפיהם**. שמתתי בפיהם דברים לדבר בשליחותי אל אדו ואחיו שהם נתונים ומיושבים בכספיא להביא לנו משרתים לעבוד בבית המקדש : **בכספיא**. שם מקום בבבל : **אל אדו אחיו**. שם אדם : **הנתינים**. כמו הנתינים ועל כן נכתב בו"י : **[יח] כי אלהינו**. כאשר היתה הצלחתו של הקדוש ברוך הוא עלינו : **איש שכל**. חכם : **מבני מחלי וגו'**. כולם הללו לויים : **[כ] ומן הנתינים**. ומן העבדים נתינים שנתן דוד המלך ושרי ישראל עלו עמהם : **[כא] להתענות**. לישב בתענית : **דרך ישרה**. שיולכני המקום לשלום : **[כב] כי בושתתי**. שהרי נתביישתי מן המלך שלא רציתי לשאול לו רכב ופרשים כדי לתיירנו : **כי אמרנו**. שהרי כבר אמרנו אל דריוש המלך שהקב"ה מטיב למבקשיו ושופך אפו וחמתו על עוזביו : **[כג] ויעתר לנו**. וקבל תפלתנו שבאנו לירושלים לשלום : **[כד] ואבדילה**. וכאשר הייתי שם על נהר אהוא הבדלתי משרי הכהנים ושקלתי להם הכסף והזהב ליתן באוצרות בית ה' : **[כה] ההרימו**. אשר הרימו הנמצאים בבבל : **[כו] וכלי כסף מאה לככרים**. ככר בכל כלי : **[כז] וכפורי**. מזרקים : **לאדרכונים אלף**. מין מטבע אלף דרכונים היו בב' כפורי זהב הללו : **מוצהב**. משל נחושת מוצהב (או) מין מטבע של נחושת : **טובה**. ל' נקבה קורא לנחושת : **שנים**.

שני כלים : **חמודות כזהב**. הכלים קורא חמודות בלי נקבה : **{כח} אליהם**. לאותן שרי הכהנים : **{כט} הלשכות בית ה'**. כדי ליתן בלשכות הבית : **{לא} בשנים עשר לחודש הראשון**. בשנים עשר לניסן : **ויד אלהינו היתה עלינו**. להצליחנו על הדרך אשר הלכנו עליה : **{לד} במספר במשקל לכל**. מספר הכלים ומשקלם כאשר קבלוהו כך היה נשקל כולו כאשר פרעוהו : **{לה} הבאים מהשבי בני הגולה**. הללו אשר באו עם עזרא : **הקריבו עולות**. הכל עולה והוראת שעה היתה : **{לו} ויתנו את דתי המלך**. הללו עולי גולה ספרו מצות דריוש המלך לגדולי המלך רואי פניו : **ופחות**. כמו ופחות : **עבר הנהר**. אותן של צד ארץ ישראל הן בעבר הנהר ליושבי בבל : **ונשאו**. שהיו מנשאים ומסייעין :

עזרא פרק-ט

{א} אלה. דברים הללו אשר ספרו דתי המלך : **והשרים**. של ישראל **לאמר**. וכן אמרו לי : **{ב} היתה במעל הזה ראשונה**. שהם התחילו למעול מעל להתחתן בגויי הארצות : **{ג} משומם**. עלוב ושומם כמו (יחזקאל ג) שבעת ימים משמים בתוכם : **{ד} מתענית**. שלא אכלתי אותו יום : **{ו} נתנו**. כמו נתננו דגש הנו"ן תחת חסרון נו"ן אחרת כמו (ד"ה ב' י"ד) כי עליך נשענו כמו נשעננו (בראשית ל"ד) ונתנו את בנותינו כמו ונתננו : **כהיום הזה**. כמו שנראה היום הזה שכבר גלו עשרת השבטים ועדיין נשארו בבבל הרבה מן הגולים : **{ז} ועתה כמעט רגע**. לפי שעה : **תחנה**. כמו חנינה : **ולתת לנו יתד**. לקבוע אותנו בארץ ישראל : **יתד**. כמו (ישעיה כ"ב) ותקעתיו יתד במקום נאמן : **מחיה מעט**. חיים מועטים : **{ח} כי עבדים אנחנו**. לדריוש מלך פרס : **לא עזבנו**. לא עזב אותנו : **ויט**. לשון מפעל כמו מטה הטה עלינו חסדו : **גדר**. שהיו גודרין גדר לשמור מצותיו : **{יא} נדה**. טמאה וגעולה : **{יב} והורשתם**. את הארץ לבניכם עד עולם : **{יג} ואחרי כל הבא עלינו**. אחרי כל המעשה הרע אשר הגיע עלינו במעשינו הרעים : **חשכת**. למטה מעונינו. מנעת מעונותינו עד למטה שנפחת עונינו על כפרת גלותינו ויש לנו לפותרו בענין זה מנעת עצמך מלגבות ממנו כל עונינו וגבית ממנו למטה מן העונות ולא פרעת ממנו ככל חטאתינו : **{יד} הנשיב**. אם נשוב : **הלא תאנף בנו**. תמיה המתקיימת : **{טו} כי אין**. כח מעשים טובים בנו לעמוד ולהתקיים לפניך על עבירה זו :

עזרא פרק-י

[א] **בכה**. כמו בכי : **[ב]** **ונושב**. והושבנום : **יש מקוה**. יש תקוה לישראל על כך שהם יכולים להוציא נשיהם העכו"ם והנולד מהם ולהוציא כל הבנים הנולדים מן הנשים העכו"ם : **[ג]** **בעצת אד'**. בעצתו וברצונו של הקב"ה : **וחרדים במצות אלהינו**. ויראי שמים יוציאם : **וכתורה יעשה**. העושה המעשה הזה אשר יוציא אשתו ובניו העובדי כוכבים : **[ד]** **ואנחנו עמד**. להיות מסכימים עמך : **[ז]** **קול**. כרוז : **[ח]** **לשלושת הימים**. לסוף שלשת הימים : **[ט]** **חדש התשיעי**. הוא חדש כסליו : **מרעידים על הדבר**. מתייראים על הדבר ומתייראים היו ממכשול של עבירה זאת : **ומהגשמים**. ומן הגשמים היורדים עליהם שם היו רעודים ועלובים : **[יא]** **תודה**. וידוי : **[יג]** **והעת גשמים**. שהגשמי יורדי עלינו : **והמלאכה**. והרחקת עבירה זו אין אתה יכול לתקן כל כך במהירות : **[יד]** **לכל הקהל**. עם כל הקהל : **ההושיב**. אשר הושיב : **עד להשיב**. עד אשר ישוב חרונו של הקב"ה מעלינו : **[טו]** **עמדו על זאת**. לקנתר על דבר זה : **עזרום**. החזיקו ידיהם : **[טז]** **לדריוש**. כמו לדרוש : **[יז]** **ויכלו בכל**. והשלימו את תיקון המעשה מן האנשים אשר הושיבו נשים של עובדי כוכבים כי הוציאם לחדש הראשון עד יום אחד בניסן : **[יט]** **ידם**. עצתם כמו הנה יד יואב אתך בכל זאת (שמואל ב' י"ד) : **על אשמתם**. הוראת שעה היתה : **[כ]** **ומבני אמר**. כל אלו כהנים עד ומן הלויים וגומר : **[מד]** **ויש מהם נשים וישימו בנים**. מקצתן שהיו להם נשים של עובדי כוכבים שנולדו להם מהם בנים והכל הוציאו הנשים והבנים :